

СЪЮЗ НА ИНВАЛИДИТЕ В БЪЛГАРИЯ
ЧЛЕН НА "EUROPEAN DISABILITY FORUM"

Национален център за обучение, квалификация,
информация и консултации на инвалиди

година XXIV
февруари 2014 год.

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

НАШАТА КОНСУЛТАЦИЯ

I. ПРАВА ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ ПРИ ТЯХНАТА ТРУДОВА РЕАЛИЗАЦИЯ

1. Предписанието за трудоустрояване се извършва от лекуващия лекар или стоматолог за срок до 1 месец; от лекарска консултативна комисия (ЛКК) за срок до 6 месеца; а след изтичане на този срок – от териториалната експертна лекарска комисия (ТЕЛК) и Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК). ТЕЛК и НЕЛК трудоустрояват лица със загубена работоспособност 50 и над 50 на сто. В предписанието за трудоустрояване се вписва здравословното състояние на лицето, процента на загубена работоспособност; срок за трудоустрояване и препоръки за условията на работа.

След предписанието на здравните органи трудоустроеното лице е длъжно да не изпълнява работа, която е противопоказна за здравословното му състояние, а работодателят – да не го допуска до нея. При вписване на 100 % загубена работоспособност и противопоказания за всякакъв вид труд или за всякаква работа са налице предпоставки за прекратяване на трудовия договор по условията на чл. 325 т. 9 от Кодекса на труда. Допустимо е при 100 % неработоспособност ТЕЛК да се произнесе за трудоустрояване на друга работа без опасност за здравето или на същата работа при подходящи условия. При тежки дефинитивни състояния или при състояния, които не се влияят от условията на работа, в експертното решение се вписва "според квалификацията и възможностите".

Трудоустрояването може да бъде при обичайни и при специализирани условия на труд, каквито се създават в специализираните предприятия и звена за трудоустроени лица (СПТЛ). В тях работната заплата се формира в процент изработена норма за здрави лица, плюс добавка от тази норма, според процента загубна работоспособност: над 90 % - от 40 до 60 процента от заплащането по норматив; от 70 до 90 % загубена работоспособност – от 30 до 50 процента добавка и от 50 до 70.99 % загубена работоспособност добавката е до 30%. (Виж Кодекс на труда –чл. 314; Наредба за трудоустрояване ДВ. бр. 7/1987 г.; .....изм. и доп. ДВ. бр. 52/ 1988 г.;.... посл.изм. и доп. ДВ. бр.78/2005 г.)

2. Работници и служители със загубена работоспособност 50 и над 50 процента имат право на платен годишен отпуск в размер на не по-малко от 26 работни дни. (Виж чл. 319 от Кодекса на труда). Законодателят не определя този отпуск като удължен, а само като основен и към него се прибавят полагащите се допълнително дни за отпуск,

предвидени по чл.156 т.1 и т. 2 от КТ., както и предвидените допълнително дни отпуск в колективния трудов договор по чл. 156А от КТ.

3. Закрила при уволнение от работа по чл. 333 от Кодекса на труда ползват лицата с намалена работоспособност 50 и над 50 на сто, както и лицата, страдащи от болестите, записани в Наредба № 5 на МЗ (Виж ДВ бр.33 от 1987 г.): исхемична болест на сърцето; активна форма на туберкулоза; онкологично заболяване; психично заболяване; захарна болест – диабет; професионално заболяване. Закрилата е предварителна и задължава работодателя преди подписване на заповедта по чл. 328, ал.1, т.2, т.3, т.5 и т.11; чл.330, ал. 2, т. 6 да вземе мнението на ТЕЛК и на съответното териториално поделение на Инспекцията по труда за всеки отделен случай.

4. При изчисляване размера на инвалидната пенсия за трудов стаж се признава времето след датата на инвалидизация до навършване на пенсионната възраст за осигурителен стаж и възраст, когато лицето с трайно увреждане е получавало инвалидна пенсия и не е работило. В тези случаи признатият стаж се редуцира със следните коефициенти при съответната загубена работоспособност: от 50 до 70.99 на сто – 0.5; от 71 до 90 на сто – 0.7 и над 90 на сто – 0.9.

5. Обезщетение за хората с увреждания при прекратяване на трудовото правоотношение поради болест се изплаща на работник или служител от работодателя в размер на brutното му трудово възнаграждение за срок от 2 месеца, ако има най-малко 5 години трудов стаж и не е получавал обезщетение на същото основание. Обезщетението се изплаща само ако трудовото правоотношение е прекратено на основание чл. 325, т.9 и чл. 327, т. 1 от КТ. (Виж чл. 222, ал. 2 от КТ – ДВ. бр. 100 от 1992 г.).

II. СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ НА ХОРАТА С ТРАЙНИ УВРЕЖДЕНИЯ

Материята е регламентирана с Кодекса за социално осигуряване (КСО) и се извършва по предвидените задължителни норми за всички български граждани.

1.Правото на хората с трайни увреждания да получават пенсия за инвалидност поради общо заболяване, трудова злополука и професионално заболяване е уредено в Раздел II, Глава VI на КСО. Това право имат хората със загубена, частично или напълно, работоспособност 50 % и над 50 %, навършили 16 годишна възраст. Правото се поражда се от датата на инвалидизация, а за родените или с придобита инвалидност до постъпване на работа – от датата на подаване на заявление за освидетелстване от ТЕЛК. Необходимо изискване е наличие на осигурителен стаж, както следва: до 20 годишна възраст –1 година; до 25 години – 3 години стаж; над 25 години – 5 години. Инвалидите по рождение или с придобита инвалидност до постъпване на работа придобиват право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване при една година осигурителен стаж.

Не се отпуска пенсия за инвалидност поради общо заболяване на лица, на които е отпусната лична пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО.

Пенсията за инвалидност на лица, навършили възрастта по чл. 68 от КСО или навършват възрастта в срока на инвалидност, записан в експертното решение, се отпуска пожизнено.

Разликата от датата на инвалидизация до навършване на съответната пенсионна

възраст се признава за осигурителен стаж при изчисляване размера на пенсията, но признатият стаж се редуцира със следните коефициенти: за загубена работоспособност над 90% - 0.9; за загубена работоспособност от 71% до 90% - 0.7; за загубена работоспособност от 50% до 70.99% - 0.5.

Размерът на пенсиите поради общо заболяване се определят по формулата на пенсиите за осигурителен стаж и възраст, но не може да бъде по малък, както следва:

- за лица с намалена работоспособност над 90% - 115% от минималната пенсия за осигурителен стаж възраст (115% от 150=172.50 лв. до 30.06. 2014 г., а от 01.07. до 31.12. 2014 г.- 115% от 154.50=177.68 лв.);

- за лица с намалена работоспособност от 71% до 90% - 105 % от минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст (105% от 150=157.50 лв. до 30.06. т. г.; а от 01.07. до 31.12. т.г.105% от 154.50=162.22 лв.);

- за лица с намалена работоспособност от 50% до 70.99% - 85% от минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст (85% от 150=127.50 лв. до 30.06., а от 01.07. до 31.12. 85% от 154.50 = 131.33 лв.).

2. Пенсията за инвалидност поради трудова злополука при записана причинна връзка в експертното решение, като не може да бъде по-малка от:

- 125% от минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст за лица с трайно намалена работоспособност над 90% (1.25 x 150 = 187.50 лв. до 30.06. т.г. и 1.25 x 154.50 = 193.13 лв. за II-то шестмесечие на 2014 г.;

- 115% от минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст за лица с трайно намалена работоспособност от 71% до 90% (1.15 x 150 = 172.50 лв. до 30.06. т.г. и 1.15 x 154.50 = 177.68 лв. за II-то полугодие на 2014 г.;

- 85% от минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст за лица с трайно намалена работоспособност от 50% до 70.99% (0.85 x 150 = 127.50 лв. за I-то полугодие на 2014 г. и 0.85 x 154.50 = 131.33 лв. за II-то шесмесечие на т.г.).

3. Социална пенсия за инвалидност се отпуска на лица, навършили 16-годишна възраст, нямат изискуемия осигурителен стаж и имат загубена работоспособност 71% и повече от 71%. Размерите ѝ се определят в проценти от социалната пенсия за старост, както следва:

- за лица със загубена работоспособност (вид и степен на увреждане) от 71% до 90% (1.10 x 110.00 = 121.00 лв.);

- за лица със загубена работоспособност (вид и степен на увреждане) над 90 % (1.20 x 110.00 = 132.00 лв.) ;

- 25% от социалната пенсия за съответния процент загубена работоспособност над 70% получават хората с увреждания, които имат друг вид лична пенсия.

- лицата със загубена работоспособност над 90 %, които постоянно се нуждаят от чужда помощ, получават към пенсията, която получават, добавка за чужда помощ в размер 75% от социалната пенсия за старост, т.е. 75% от 110 лв. = 82.50 лв.

4. Право на пенсия за гражданска инвалидност имат лицата, които са изгубили работоспособността или са пострадали при изпълнение на гражданския дълг или случайно са пострадали от органите на властта при изпълнение на служебни задачи на тези органи. Пенсията за гражданска инвалидност се определя с коефициент към социалната пенсия за старост, съобразно степента на увреденост на лицето:

- при загубена работоспособност 90% - $1.25 \times 110 = 137.50$ лв.;
- при загубена работоспособност от 71% до 90% - $1.15 \times 110 = 126.50$ лв.;
- за намалена работоспособност от 50% до 70.99% - $1.00 \times 110 = 110$ лв.

5. Размерът на пенсията за военна инвалидност се определя в процент от социалната пенсия за старост, както следва:

Право на пенсия за военна инвалидност имат лицата, които са загубили работоспособността си поради това, че са пострадали през време или по повод на наборната военна служба, службата в запаса или в резерва, както и лицата, пострадали при оказване съдействие на въоръжените сили, в т.ч. загиналите и безследно изчезналите.

За редици и сержанти с намалена работоспособност над 90 % - 150 на сто (1.50×110 лв. = 165 лв.); с намалена работоспособност от 71 % до 90 % - 140 на сто ($1.40 \times 110 = 154$ лв.); с намалена работоспособност от 50 % до 70.99 % - 115 на сто ($110 \times 1.15 = 126.50$ лв.).

За офицери с намалена работоспособност над 90 % - 160 на сто ($1.60 \times 110 = 176$ лв.); с намалена работоспособност от 71 % до 90 % - 150 на сто ($1.50 \times 110 = 160$ лв.); с намалена работоспособност от 50 % до 70.99 % - 120 на сто ($1.20 \times 110 = 132$ лв.).

Не могат да се получават едновременно следните пенсии: лична пенсия за осигурителен стаж и възраст с наследствена пенсия за осигурителен стаж и възраст; лична или наследствена пенсия за осигурителен стаж и възраст с лична или наследствена пенсия за инвалидност поради общо заболяване; лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване с наследствена пенсия за инвалидност поради общо заболяване. Когато лицето има право на повече от една лична пенсия за инвалидност за различни страдания, се определя най-голямата по размер. При право на повече от една пенсия се получава по избор една от пенсиите в пълен размер и 50 на сто от останалите.

6. С преходните и заключителни разпоредби на Закона за бюджета на държавно обществено осигуряване за 2010 г. са направени **изменения и допълнения на чл. 98, ал. 7 – 10 от КСО във връзка с пенсиите за инвалидност, изплащани по обжалвани решения на органите на медицинската експертиза.** Чл. 98, ал. 7 се изменя така :

“(7) Ако решението на ДЕЛК, ТЕЛК, НЕЛК е обжалвано от председателя на медицинската комисия по реда на чл. 112 от Закона за здравето, до влизане в сила на решението на НЕЛК, съответно на съда, по обжалваното решение на органите на медицинската експертиза, **се отпуска, възобновява и възстановява пенсия за инвалидност в размер на социалната пенсия за старост.**”

Ал. 8 на чл. 98 става: “(8) след влизането в сила на решението по ал.7, пенсията се определя в действителния ѝ размер от датата на придобиване на правото, съответно от датата, от която е възобновена, ако на лицето е определена загубена работоспособност 50 и над 50 %.”

С ал. 9 на чл. 98 се регламентира несъвместимостта на пенсията по чл. 98, ал. 7 от КСО, ако лицето получава друг вид наследствена или лична пенсия (добавки към пенсията). **Обръщаме вниманието на заинтересованите лица, че подаването на заявление е задължително условие за изпълнение на разпоредбата за закона.**